

Postanowienie z dnia 10 października 1996 r.
II UKN 4/96

W sprawach o zwrot nienależnie pobranych świadczeń emerytalno-rentowych o dopuszczalności kasacji decyduje, zgodnie z przepisem art. 393 pkt 1 KPC, wartość przedmiotu zaskarżenia, tj. wysokość dochodzonej kwoty.

Przewodniczący SSN: Teresa Romer, Sędziowie: SN: Andrzej Wróbel, SA Mieczysław Bareja (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 10 października 1996 r. sprawy z wniosku Wiesława Ł. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w B. o nadpłatę świadczenia, na skutek kasacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w B. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 31 lipca 1996 r. [...]

p o s t a n o w i ł :

o d r z u c i ć kasację.

U z a s a d n i e n i e

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w B. decyzją z dnia 13 lipca 1995 r. naliczył nadpłatę renty inwalidzkiej pobieranej przez Wiesława Ł. za rok 1994 w kwocie 1.259,02 złotych i zażądał zwrotu tej kwoty. Dokonując wyliczenia nadpłaty organ rentowy uwzględnił dochód osiągnięty przez rencistę z tytułu wykonywania pracy bez odliczenia kosztów uzyskania tego dochodu.

Wyrokiem z dnia 17 kwietnia 1996 r., [...] Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku zmienił decyzję organu rentowego ustalając brak podstaw do naliczenia nadpłaty renty i do żądania zwrotu tej nadpłaty. Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku wyrokiem z dnia 31 lipca 1996 r. [...] oddalił rewizję organu rentowego. Kasację od tego wyroku złożył Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w B., zarzucając naruszenie prawa materialnego - art. 24 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.) w związku z § 1 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 22 lipca 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad zawieszania lub zmniejszenia emerytury i renty (Dz. U. Nr 58, poz. 290). Organ rentowy wniósł o zmianę wyroku i oddalenie odwołania Wiesława Ł.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej - Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym, Kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.

U. Nr 43, poz. 183), sprawy wszczęte przed dniem wejścia w życie tej ustawy toczą się od tego dnia według jej przepisów. Od orzeczenia sądu drugiej instancji oddalającego po dniu wejścia w życie tej ustawy (to jest po dniu 1 lipca 1996 r.) rewizję lub orzekającego co do istoty sprawy przysługuje kasacja, z wyłączeniem spraw wymienionych w art. 11 ust. 3 tej ustawy. Wyrok sądu drugiej instancji zapadł 31 lipca 1996 r., a zatem możliwe było złożenie kasacji z tym, że zachodzi konieczność zbadania, czy stosownie do wspomnianego przepisu art. 11 ust. 3 ustawy w ogóle kasacja jest w sprawie dopuszczalna.

Przypadki, w których kasacja nie przysługuje określa przepis art. 393 KPC. W pkt 1 przepis ten zawiera regułę ogólną, uzależniającą prawo do kasacji od wartości przedmiotu zaskarżenia [...]. Nie zawiera podziału spraw na sprawy cywilne, sprawy z zakresu prawa pracy i sprawy z zakresu prawa ubezpieczeń społecznych. Można by wnioskować, że ogólna reguła zawarta w pkt 1 ma w pełni zastosowanie do spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych nie wymienionych w pkt 5. Analiza pozostałych punktów art. 393 KPC, a w szczególności pkt 2 i 5, nasuwa jednakże istotne wątpliwości co do tego rodzaju wniosku. Gdy zważy się charakter prawny świadczeń z zakresu ubezpieczeń społecznych, w tym i to, że ich społeczno-gospodarczym przeznaczeniem jest zapewnienie środków do życia w przypadkach utraty źródła utrzymania oraz to, że stosownie do art. 393 pkt 2 KPC kasacja przysługuje, o ile spór dotyczy prawa do alimentów a nie ich wysokości, stosowanie reguły ogólnej określonej w pkt 1 analizowanego przepisu byłoby co najmniej problematyczne.

Co do spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych, przepis art. 393 pkt 5 zawiera dwa przedmiotowe wyłączenia dopuszczalności kasacji. Ograniczenia te dotyczą świadczeń jednorazowych z zakresu ubezpieczenia społecznego, przewidzianych w przepisach o świadczeniach z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa oraz spraw o określenie podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne. Wyłączając możliwość kasacji w sprawach świadczeń jednorazowych z zakresu ubezpieczenia społecznego przewidzianych w przepisach o świadczeniach z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa ustawodawca znał charakter tych świadczeń i ich wysokość. Świadczenia te najczęściej nie osiągają kwoty 5000 zł. Z faktu tego wyłączenia można by wnioskować, że w pozostałych sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych (nie wymienionych w pkt 5), kasacja jest dopuszczalna. Gdy zważy się deklaratoryjny charakter orzeczeń sądowych w zdecydowanej większości spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych, i to, że przedmiotem roszczeń w tych sprawach nie są określone kwoty, ale prawo do określonych prawem świadczeń, a ściślej stwierdzenie tego prawa, należałoby uznać, że w sprawach, w których przedmiotem sporu jest prawo do określonego świadczenia, kasacja jest dopuszczalna bez względu na kwotową wartość tego świadczenia.

Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych - nie mają - w związku ze zmianami materialnym w prawie ubezpieczeń społecznych jednorodnego charakteru. Większość tych spraw dotyczy stwierdzenia prawa do świadczeń, a więc ustalenia prawa. Występuje jednak wiele rodzajów spraw, w których przedmiotem sporu nie jest ustalenie prawa, ale ściśle określona kwota nie wiążąca się z prawem do świadczeń w przeszłości, ani też nie mająca nic wspólnego z uprawnieniami i obowiązkami uprawnionego do świadczeń w przyszłości. Dotyczy to w szczególności nadpłaty świadczeń w związku z zasadami ich zawieszalności oraz nienależnych świadczeń. W tego

rodzaju sprawach kwota będąca przedmiotem zaskarżenia jest ściśle określona. Decyzje organów rentowych i orzeczenia sądowe w tego rodzaju sprawach zawierają jednocześnie ustalenie obowiązku zwrotu określonej kwoty pod rygorem egzekucji administracyjnej, a więc są tożsame z orzeczeniami zasądzającymi innego rodzaju należności.

Nie ma więc podstaw do niestosowania w tego rodzaju sprawach art. 393 pkt 1 KPC. Zatem w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, w których przedmiotem zaskarżenia jest ściśle określona kwota nie dotycząca praw i obowiązków osoby pobierającej świadczenia na przyszłość, o dopuszczalności kasacji rozstrzyga wartość przedmiotu zaskarżenia stosownie do art. 393 pkt 1 KPC.

W niniejszej sprawie wartość przedmiotu zaskarżenia jest znacznie niższa od kwoty 5 tysięcy złotych, a zatem kasacja nie jest dopuszczalna. Problem dopuszczalności kasacji w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych jest nowym problemem i prawdopodobnie dlatego Sąd Apelacyjny nadał bieg kasacji, nie stosując art. 393⁵ KPC.

W tej sytuacji stosownie do art. 393⁸ KPC należało orzec jak w sentencji.

=====